

03980200111110
RPW/32952/2018 N
2018-11-16

WICEPREZES RADY MINISTRÓW
MINISTER

KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
prof. dr hab. Piotr Gliński

Warszawa, 13 listopada 2018 r.

BM-WP.055.17.2018

Pan
Stanisław Karczewski
Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na oświadczenie złożone przez senatora Jerzego Czerwińskiego na 65. posiedzeniu Senatu w dniu 28 września 2018 r., uprzejmie proszę o przyjęcie następujących wyjaśnień:

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego jest organizatorem 17 muzeów państwowych oraz współorganizatorem 25 muzeów współprowadzonych. Zakres działania tych muzeów określony jest w ich statutach. W zdecydowanej większości są to muzea o profilu historycznym, artystycznym i rezydencjonalnym. W każdym jednak z tych muzeów można odnaleźć działania związane z podtrzymywaniem i rozpowszechnianiem tradycji narodowej i państwowej. Do muzeów narodowych przekazywane są dzieła sztuki utracone podczas II wojny światowej i odzyskane dzięki staraniom resortu kultury. Pełną informację o restytucji dóbr utraconych w wyniku II wojny światowej uzyskał pan senator w odpowiedzi na oświadczenie złożone na 62. posiedzeniu Senatu w dniu 29 czerwca 2018 r.

Muzea są także instytucjami polityki pamięci bądź, jak chcą niektórzy, polityki historycznej. Każdy cywilizowany kraj stara się bowiem, by tego rodzaju placówki miały wpływ na kształtowanie jego wizerunku za granicą oraz były miejscami edukacji historycznej własnego społeczeństwa. Polska również podejmuje to zadanie w muzeach państwowych opowiadając o wydarzeniach przeszłości – także w aspekcie całokształtu strat jakie poniosła w toku i w wyniku II wojny światowej. Do najważniejszych muzeów pełniących tę rolę należy Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku oraz największy projekt w dziedzinie muzealnictwa poświęcony dziejom naszej ojczyzny - Muzeum Historii Polski, pod które kamień węgielny został wmurowany 10 października 2018 r. na Cytadeli Warszawskiej.

Myśląc o stratach osobowych Polski, nie można pominąć szczególnej grupy muzeów stojących na straży pamięci narodowej jakimi są muzea martyrologiczne. Realizowane przez nie przedsięwzięcia i wystawy obrazują polskie straty poniesione wskutek działań wojennych i okupacji, w tym zwłaszcza opowiadając o ofiarach obozów koncentracyjnych i zagłady. Poniżej przedstawiam przedsięwzięcia, wystawy, programy realizowane przez państwowe muzea martyrologiczne, których organizatorem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

I tak:

Państwowe Muzeum na Majdanku. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1941-1944) w zakresie bilansowania polskich strat wojennych brało udział w realizacji przedsięwzięcia „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką w latach 1939-1945”. W 2009 r. Muzeum podpisało z Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie umowę o współpracy w ramach programu „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką”, realizowanego w latach 2007-2008 przez Ośrodek KARTA. Muzeum przekazało Fundacji na drodze informatycznej migracji kompletną bazę z danymi polskich obywateli więzionych w obozie koncentracyjnym na Majdanku w latach 1941-1944, która liczy 32 974 rekordy, w tym 13 321 rekordów z danymi polskich Żydów. Dane zostały zweryfikowane w oparciu o oryginalne źródła archiwalne. Ponadto Muzeum udostępniło Fundacji bazę z indeksem nazwisk figurujących w ankietach b. więźniów zgromadzonych przez PMM, liczącą ponad 13 tys. rekordów oraz bazę tzw. „Księgi oddziału IV więzienia na Zamku Lubelskim” z danymi 2250 osób przetrzymywanych w celach tego oddziału. Ankiety oraz materiały informacyjne dotyczące projektu „Straty...” zostały przekazane byłym więźniom Majdanka oraz więzienia na Zamku Lubelskim i ich rodzinom.

Muzeum w ramach swojej działalności statutowej i misji edukacyjnej przygotowuje wystawy, które poruszają problematykę niemieckich obozów koncentracyjnych i zagłady oraz okupacji niemieckiej, w tym strat ludzkich dotyczących polskich obywateli, a w ostatnich latach przez Muzeum i jego oddziały zrealizowały:

Państwowe Muzeum na Majdanku:

1. „Wysiedleńcy z Zamojszczyzny w obozie na Majdanku”, 22 lipca 2013 – 30 czerwca 2014. Wystawa historyczna zorganizowana w 70. rocznicę wysiedleń z Zamojszczyzny na Majdank, dokumentująca losy wysiedleńców z Zamojszczyzny w obozie na Majdanku;
2. „Więźniowie Majdanka”, 22 lipca 2014 - do dziś. Wystawa czasowa prezentująca losy więźniów Majdanka na tle historii obozu przygotowana z okazji 70. rocznicy likwidacji KL Lublin. Na wystawie zaprezentowane zostały oryginalne obiekty, dokumenty i fotografie ze zbiorów muzealnych dotyczące poszczególnych grup więźniarskich;
3. „Dzielnice zagłady. Niemieckie getta dla Żydów w okupowanym Lublinie”, 24 marca 2016 – do dziś. Wystawa plenerowa dokumentująca historię niemieckich gett dla Żydów w Lublinie oraz losy ich mieszkańców.;
4. „Przybyli do getta, odeszli w nieznane...”, październik 2017 – do dziś. Wystawa objazdowa w ramach projektu wystawienniczego zrealizowana we współpracy z Volkshochschule Bielefeld w Niemczech;
5. „Świadectwa życia w miejscu zagłady”, kwiecień – czerwiec 2017. Zaprezentowano 76 dokumentów i 52 fotografie należące do więźniów obozu koncentracyjnego na Majdanku oraz ofiar obozów zagłady w Bełżcu i w Sobiborze. Przedstawione przedmioty zostały znalezione w 1944 r. na Majdanku oraz na terenie byłego obozu pracy na tzw. Flugplatzu w Lublinie;
6. „Dzielnice Zagłady” – część II, 16 marca – 19 maja 2017. Wystawa panelowa;
7. „Rysunki na strzępach życia” – prezentacja prac Josepha Richtera, listopad 2017 – marzec 2018. Wystawa prezentująca okupacyjne rysunki Józefa Richtera (zbiory Ghetto Fighters' House w Izraelu), związane z historią niemieckich obozów m.in. w Sobiborze, na Flugplatzu, czy w Trawnikach.

Muzeum w Sobiborze. Niemiecki nazistowski obóz zagłady (1942-1943). Oddział Państwowego Muzeum na Majdanku:

Wystawa plenerowa „Obóz zagłady w Sobiborze”, 2013-2018.

Ekspozycja opisująca historię niemieckiego obozu zagłady funkcjonującego w latach 1942-1943.

Muzeum w Bełżcu. Niemiecki nazistowski obóz zagłady (1942-1943). Oddział Państwowego Muzeum na Majdanku:

1. „75. rocznica deportacji Żydów z krakowskiego getta do obozu zagłady w Bełżcu”, 1 – 30 czerwca 2017. Wystawa dotycząca transportów z dystryktu krakowskiego do obozu zagłady w Bełżcu;
2. „Res non humana – rzecz nieludzka”. Okupacja niemiecka Zamojszczyzny 1939- 1944, 2 października 2017 – do dziś. Wystawa prezentuje na 15 przenośnych rollupach najważniejsze aspekty okupacji niemieckiej Zamojszczyzny.

Muzeum Stutthof w Sztutowie. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1939-1945) realizowało następujące projekty wystawiennicze:

1. Wystawa czasowa „Przemilczana kategoria. Więźniowie z różowym trójkątem w KL Stutthof” (2018) - jedna z pierwszych w Polsce podejmujących wątek więźniów-homoseksualistów w obozach koncentracyjnych, pierwsza wystawa zorganizowana przez polskie muzeum i pierwsza, która przedstawia temat paragrafu 175 w oparciu o zachowaną dokumentację KL Stutthof;
2. Wystawa czasowa „Odezwała się ziemia” (2018), na której prezentowane są efekty archeologicznych prac poszukiwawczych prowadzonych przez Muzeum Stutthof na obszarze dawnego niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego, poza obecnym terenem Muzeum. Jednymi z pierwszych ofiar obozu było 4 800 Gdynian;
3. Program „Warszawo – Pamiętamy!” upamiętniający transporty warszawskie do KL Stutthof po Powstaniu Warszawskim;
4. Program „Ostatni świadkowie” - akcja zbierania nagrań ze wspomnieniami żyjących świadków historii, dokumentowania pamiątek i dokumentów związanych z obozem Stutthof i jego więźniami, które są przechowywane w zbiorach prywatnych;
5. Program „Losy Polaków w niemieckich obozach koncentracyjnych na zachodzie Europy” – przedsięwzięcie mające na celu gromadzenie dokumentów i innych pamiątek związanych z tragicznymi losami Polaków w niemieckich obozach koncentracyjnych na zachodzie Europy; Muzeum pozyskuje od byłych więźniów tych obozów wiele bezcennych materiałów, ocalając część z nich od zniszczenia i zapomnienia. Wszystkie materiały są włączane do zbiorów, opracowywane i opisywane w komputerowej bazie danych;
6. Projekt „Ślady pamięci” - Zachowanie i ochrona zasobów archeologicznych obozu KL Stutthof - ideą programu jest odtworzenie historii oraz rozpoznanie zasobów archeologicznych w celu wypracowania odpowiedniego modelu konserwacji zapobiegawczej dziedzictwa archeologicznego byłego obozu KL Stutthof;
7. Archiwum Muzeum Stutthof, podobnie jak inne Muzea uczestniczące w programie dokumentacyjnym Instytutu Pamięci Narodowej i Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką” realizowanego przez Fundację „Polsko-Niemieckie Pojednanie” przekazało do imiennej bazy danych nazwiska 36767 Polaków-więźniów obozu Stutthof w latach 1939-1945;
8. Forum Pamięci (od 2010 – dziś) - seminarium polskich muzeów martyrologicznych. Spotkanie zorganizowało Muzeum Stutthof we współpracy z Miejscem Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau. Uczestniczyli w nim przedstawiciele polskich miejsc pamięci i instytucji zajmujących się tematyką II wojny światowej oraz przedstawiciele waszyngtońskiego U.S. Holocaust Memorial Museum;
9. Wystawa „Gdynia 1939. Losy miasta i ludzi”;
10. Wystawa „Człowiek człowiekowi... Niszczenie polskiej inteligencji w latach 1939-1945, Mauthausen-Gusen”;
11. Wystawa „Świadkowie generacji”;

Konferencja „Od Westerplatte do Norymbergi. Druga wojna światowa we współczesnej historiografii, muzealnictwie i edukacji”;

Lekcje muzealne, np.: „...BYĆ POSŁUSZNYM PRAWU HARCERSKIEMU – harcerze w obozie Stutthof”, „SĄSIEDZI DLA SĄSIADÓW – Polacy z Pomorza i Wolnego Miasta Gdańska w Stutthofie”;

Baza danych z możliwością wyszukiwania ofiar KL Stutthof.

Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu realizowało następujące przedsięwzięcia:

1. Wystawa stała „Walka i martyrologia Narodu Polskiego w latach 1939-1945”;

2. Objazdowa wystawa monograficzna „Auschwitz. Nie tak dawno. Nie tak daleko” (2018) – największa tego typu ekspozycja poświęcona tematyce Auschwitz i Zagłady w historii (2500 m²);

3. Wystawa „Ruch oporu w niemieckim obozie Auschwitz” (2018) - w dniu rocznicy deportacji do KL Auschwitz pierwszych Polaków, 14 czerwca, w dwóch salach na parterze bloku 11 w byłym obozie Auschwitz I udostępniono nową wystawę poświęconą ruchowi oporu w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym i zagłady;

4. Wystawy internetowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Google Cultural Institute:

„14 czerwca 1940 r.” (przybliżająca historię deportacji pierwszego transportu Polaków do niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego Auschwitz);

„Deportacje mieszkańców Warszawy do Auschwitz po wybuchu Powstania Warszawskiego”;

„Historia polskiego wojskowego ruchu oporu w Auschwitz”;

5. Wystawa czasowa „Auschwitz, fabryka śmierci”;

„Historia, pamięć, odpowiedzialność” - seminarium dla polskich dziennikarzy (XI 2018);

Konferencja metodyczna pt. „Obywatele II Rzeczypospolitej deportowani do KL Auschwitz” (VIII-IX 2018);

„Obywatele polscy w KL Auschwitz” - lekcja i film poświęcony losom obywateli II RP w niemieckim obozie koncentracyjnym i zagłady;

„Niemieckie wysiedlenia Polaków z Zamojszczyzny” – sesja edukacyjna;

Baza informacji o więźniach z wyszukiwarką;

Wystawy mobilne:

„Auschwitz, Pamięć, Świat”

„Doświadczenie Auschwitz w sztuce byłych więźniów”

„Kobiety w KL Auschwitz”

„Ludność Powstańczej Warszawy”

„Ludzie Dobrej Woli”

Projekt edukacyjny- „Auschwitz a moja ziemia. Historia i pamięć po latach”.

Muzeum Getta Warszawskiego (w organizacji) utworzone w lutym 2018 r. planuje otwarcie wystawy głównej planowane na 2023 r., dotychczas zorganizowało wystawę plenerową pt. „Świadek historii: Szpital Bersohnów i Baumanów w Warszawie”.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego podjął działania, dotyczące wspólnego z władzami samorządowymi prowadzenia innych muzeów w miejscu Pomników Zagłady, tj.:

Muzeum Treblinka. Niemiecki nazistowski obóz zagłady i obóz pracy (1941-1944) – obecnie jest to samorządową instytucją kultury. Do końca 2018 roku planowane jest podpisanie z władzami Województwa Mazowieckiego umowy

o współprowadzeniu Muzeum. 21.07.2017 r. podpisano list intencyjny w tej sprawie. Muzeum realizuje lub zrealizowało:

1. Wieloletni projekt „Metodyka integracji i harmonizacji danych wieloźródłowych dla potrzeb badań nad funkcjonowaniem obozu w Treblince” we współpracy z Politechniką Warszawską (2016 – dziś);
2. Lekcje muzealne, np. „Obóz pracy w Treblince, historia i funkcjonowanie”, „Lata profanacji i zapomnienia 1944-1964”;
3. 4- częściowa wystawa stała (od 2010):
„A więc wojna! Ludność cywilna we wrześniu 1939 r.”
„Okupacja niemiecka i Karny Obóz Pracy”
„Macewy – żydowskie nagrobki”
„Obóz Zagłady dla Żydów”

Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy - na chwilę obecną pozostaje samorządową instytucją kultury. Do końca roku 2018 planowane jest podpisanie z władzami Województwa Dolnośląskiego umowy o współprowadzeniu Muzeum. 13.08.2018 r. podpisano list intencyjny w tej sprawie. Muzeum realizuje lub zrealizowało:

1. Wystawy stałe:
„KL Gross-Rosen 1941-1945”
„Zaginione człowieczeństwo”
„Kamienne świadectwo”
Elektroniczna baza ofiar obozu;
2. Wystawa czasowa „Wrzesień 39 w niemieckiej propagandzie” (2018);
3. „Powstanie Warszawskie piosenką i wierszem pisane” (2018).

Nie można także pominąć działalności **Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych**, które MKiDN prowadzi wspólnie z Województwem Opolskim od początku 2018 r. Muzeum od lat prowadzi program upamiętniania i edukowania o uwięzionych w obozie Lamsdorf Powstańcach Warszawskich.

Działalność i narracja ww. muzeów (i wielu innych – prowadzonych przez innych niż MKiDN organizatorów) składa się *de facto* na ogólnokrajowe muzeum polskich strat wojennych. Obecne inicjatywy podejmowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie współprowadzenia muzeów martyrologicznych pozostających w gestii samorządów mają na celu polepszenie warunków ich działalności, pomoc w utrzymaniu historycznej infrastruktury, co również przeloży się na upamiętnienie i dokumentowanie miejsc związanych z tragicznymi dziejami narodu polskiego.

Wszystkie opisane wyżej działania, z uwzględnieniem potencjału i dotychczasowego dorobku polskich muzeów, realizują postulat „muzeum wszystkich strat wojennych, które Polska poniosła w trakcie i wskutek II wojny światowej”, wymienionego w oświadczeniu pana senatora.

Z poważaniem

Piotr Gliński